

मानवी अधिकाराचा जागतिक जाहीरनामा

भूमिका

ज्या अर्थी मानव कुटुंबातील सर्व व्यक्तींची स्वाभाविक प्रतष्ठा व त्यांचे समान व अहरणीय अधिकार यांना मान्यता देणे हा जगांत स्वातंत्र्य, न्याय व शांतता यांच्या प्रस्थापनेचा पाया होय,

ज्या अर्थी, मानवी अधिकारांची अवहेलना व अप्रतष्ठा झाल्याने अमानुष कृत्ये घडून आली आणि त्यायोगे मानवजातीच्या सदसद्विकबुद्धीवर भयंकर आघात झाला आहे, आणि म्हणून मानवांना भाषण-स्वातंत्र्याचा व श्रद्धास्वातंत्र्याचा उपभोग घेता येईल व भीतवी गरज यांपासून त्यांची मुक्तता होईल अशा जगाची उभारणी करणे ही सामान्य लोकांची सर्वोच्च आकांक्षा म्हणून घोषित करण्यात आली आहे,

ज्या अर्थी, जुलूम व दडपशाही यांविरुद्ध अखेरचा उपाय म्हणून मानवाला बंड करणे भाग पडू नये यासाठी मानवी अधिकारांचे संरक्षण कायद्याने करणे अत्यावश्यक आहे,

ज्या अर्थी, राष्ट्र राष्ट्रंमध्ये प्रतिस्वाचे संबंध वृद्धगित करण्याच्या कार्यास चालना देणे अत्यावश्यक आहे,

ज्या अर्थी, संयुक्त राष्ट्रसंघटनेतील सदस्य-राष्ट्रांनी सनदेत मूलभूत मानवी अधिकार मानवाची प्रतष्ठा व महत्त्व स्तरीपुरुषांचे समान अधिकार यांवरील आपवी श्रद्धा नशियपूर्वक पुन्हा व्यक्त केली आहे आणि अधिकाधिक स्वातंत्र्याच्या वातावरणात सामाजिक प्रगती घडवून आणण्याचा व जीवनमान सुधारण्याचा निर्धार केला आहे,

ज्या अर्थी, सदस्या राष्ट्रांनी, संयुक्त राष्ट्रसंघटनेच्या सहकार्याने, मानवी अधिकारांना व मूलभूत स्वातंत्र्यास जागतिक प्रतष्ठा प्राप्त करून देण्याचे आणि त्यांचे पालन करण्याचे ध्येय साध्य करण्याची प्रतज्ञिज्ञा केली आहे,

ज्याअर्थी, या प्रतज्ञिज्ञेच्या परिपूरितासाठी, उक्त अधिकार व सार्वत्रिक सर्व प्रकारचे स्वातंत्र्य यांच्याबाबत जाणीव होणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे, त्या अर्थी आता

ही साधारण सभा

हा मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा

सर्व लोकांसाठी ध्येयसिद्धीचा एक समान आदर्श म्हणून उद्घोषित करते व त्यासाठी प्रत्येक व्यक्तीने व समाजातील प्रत्येक घटकाने हा जाहीरनामा सतत डोळ्यापुढे ठेवून अध्यापन व शक्तिपण यांच्या द्वारे या अधिकारांचा व स्वातंत्र्याचा मान राखला जाण्यासाठी आणि राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय अशा प्रागतिक स्वरूपाच्या उपाययोजनांच्या द्वारे, सदस्य राष्ट्रांच्या लोकांमध्ये व त्यांच्या क्षेत्राधिकाराखालील प्रदेशातील लोकांमध्ये त्यांना जागतिक मान्यता मिळवून देण्यासाठी व त्यांचे परिणामकारक पालन केले जाण्यासाठी प्रयत्न केला पाहिजे.

कलम १ :

सर्व मानवी व्यक्तिजन्मतःच स्वतंत्र आहेत व त्यांना समान प्रतष्ठा व समान अधिकार आहेत. त्यांना वचिरशक्ति व सदसद्विकबुद्धि लाभलेली आहे. व त्यांनी एकमेकांशी बंधुत्वाच्या भावनेने आचरण करावे.

कलम २ :

या जाहीरनाम्यात नमूद केलेले सर्व अधिकार व सर्व प्रकारचे स्वातंत्र्य प्रत्येकास आहे व त्या बाबतीत वंश, वर्ण, स्त्रीपुरुषभेद, भाषा, धर्म, राजकीय कवि इतर मतप्रणाली राष्ट्रीय कवि सामाजिक मूलस्थान संपत्ति, जन्म कवि इतर दर्जा यासारखा कोणताही भेदभाव केला जाता कामा नये.

आणखी असे की, एखादी व्यक्ती ज्या देशांची कवि प्रदेशाची रहिवासी असेल त्या देशाच्या कवि प्रदेशाच्या, मग तो देश कवि प्रदेश स्वतंत्र असो, वशिष्ट व्यवस्थेखालील असो, स्वायत्त शासन नसलेला असो कवि कोणत्याही प्रकारच्या सार्वभौमत्वाखालील असो, राजकीय, क्षेत्राधिकारात्मक कवि आंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या कारणास्तव कोणताही भेदभाव करता कामा नये.

कलम ३ :

प्रत्येकास जगण्याचा, स्वातंत्र्य उपभोगण्याचा व सुरक्षित असण्याचा अधिकार आहे.

कलम ४ :

कोणालाही गुलामगरीत कवि दास्यात ठेवता कामा नये; सर्व प्रकारच्या गुलामगरीस व गुलामांच्या व्यापारास मनाई-करण्यात आली पाहिजे.

कलम ५ :

कोणाचाही छळ करता कामा नये कवि त्यास क्रूर, अमानुष कवि कमीपणा आणणारी बागणूक कवि शक्ति देता कामा नये.

कलम ६ :

प्रत्येकाला सर्वत्र कायद्याच्या दृष्टीने माणूस म्हणून मान्यता मिळण्याचा अधिकार आहे.

कलम ७ :

सर्व लोक कायद्याच्या दृष्टीने समान आहेत व कोणताही भेदभाव न करता कायद्याचे समान संरक्षण मिळण्याचा त्यांना हक्क आहे. या जाहीरनाम्याचे उल्लंघन करून कोणत्याही प्रकारचा भेदभाव झाल्याच्या बाबतीत व असा भेदभाव करण्यास चिंतावणी देण्यात आल्याच्या बाबतीत सर्वाना समान संरक्षण मिळण्याचा हक्क आहे.

कलम ८ :

घटनेने कवि कायद्याने दिलेल्या मूलभूत हक्कांचा भंग करण्याच्या कृत्यांच्या बाबतीत सक्षम राष्ट्रीय अधिकारणा मार्फत परिणाम-कारक उपाययोजना करण्याचा प्रत्येकास अधिकार आहे.

कलम ९ :

कोणालाही स्वच्छंदतः अटक, स्थानबद्ध कवि हद्दपार करता कामा नये.

कलम १० :

प्रत्येकाला समान भूमिकेवरून त्याचे अधिकार व जबाबदाऱ्या नश्चित करण्याच्या संबंधात कवि त्याच्यावरील कोणत्याही दंडनीय आरोपाचा न्यायनिरणय करण्याच्या संबंधात स्वतंत्र व निष्पक्षपाती अधिकारणामार्फत न्याय्य व जाहीर सुनावणी केली जाण्याचा हक्क आहे.

कलम ११ :

दंडनीय अपराधाचा आरोप ज्यावर ठेवण्यात आला आहे अशा प्रत्येक इसमास जाहीर न्याय चौकशीत तो दोषी असल्याचे सिद्ध होईपर्यंत, तो निरपराध आहे असे गृहीत धरले जाण्याचा अधिकार आहे. अशा न्याय्य चौकशीत त्याचा बचावासाठी आवश्यक असलेली सर्व प्रकारची हमी त्यास देण्यात आलेली असली पाहिजे.

जे कोणतेही कृत्य कवि वर्तून ज्या वेळी घडले त्या वेळी जर ते राष्ट्रीय कवि आंतरराष्ट्रीय कायद्याने दंडनीय अपराध ठरत नसेल तर त्या कृत्याध्या कवि वर्तनाच्या संबंधात कोणालाही कोणत्याही दंडनीय अपराधाचा दोषी म्हणून समजता कामा नये. त्याचप्रमाणे दंडनीय अपराध घडला असेल त्या वेळी त्याबद्दल जी शक्ति करण्यासाठी असेल त्या शक्तिपेक्षा अधिक कडक शक्ति त्यास देता कामा नये.

कलम १२ :

कोणाचेही खाजगी जीवन, त्याचे कुटुंब, घर अथवा त्याचा पत्रव्यवहार यांच्या संबंधात स्वच्छंद ढवळाढवळ होता कामा नये; त्याचप्रमाणे त्याची प्रतष्ठा कवि नाबालीक किंवा हल्ला होता कामा नये. अशी ढवळाढवळ कवि हल्ला झाल्यास त्याविरुद्ध प्रत्येकास कायद्याने संरक्षण मिळण्याचा अधिकार आहे.

कलम १३ :

प्रत्येकास प्रत्येक राष्ट्राच्या हद्दीत संचार व वास्तव्य करण्याचे स्वातंत्र्य असण्याचा अधिकार आहे.

प्रत्येकास स्वतःचा देश धरून कोणताही देश सोडून जाण्याचा अथवा स्वतःच्या देशात परत येण्याचा अधिकार आहे.

कलम १४ :

प्रत्येकास छळापासून मुक्तता करून धेण्यासाठी इतर देशात आश्रय मिळविण्याचा व तो उपभोगण्याचा अधिकार आहे.

राजकीय स्वरूपाच्या गुन्ह्यांच्या संबंधात अथवा संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या उद्दिष्टांशी व तत्वांशी विरुद्ध असलेल्या कृत्यांच्या संबंधात वस्तुतः उद्भवलेल्या खटल्यांच्या बाबतीत प्रस्तुत अधिकाराचा आश्रय घेता येणार नाही.

कलम १५ :

प्रत्येकास राष्ट्रीयत्व मिळण्याचा अधिकार आहे.

कोणाचेही राष्ट्रीयत्व स्वच्छंदतः हरिवून घेतले जाता कामा नये. तसेच कोणासही आपले राष्ट्रीयत्व बदलण्याचा अधिकार नाकारता कामा नये.

कलम १६ :

वयात आलेल्या पुरुषांना व स्त्रियांना वंश, राष्ट्रीयत्व अथवा धर्म यांचे कोणतेही बंधन, कोणताही निबंध न ठेवता विवाह करण्याचा व कौटुंबिक जीवन जगण्याचा अधिकार आहे. विवाहाच्या संबंधात वैवाहिक जीवन चालू असताना आणि विवाह विच्छेदनाच्या वेळी त्यांना समान अधिकार मिळण्याचा हक्क आहे.

नयोजित जोडीदारांनी स्वेच्छेने व पूर्ण संमती दिली असेल तरच ववाह करावा.

कुटुंब हे समाजाचा एक स्वाभाविक व मूलभूत सामूहिक घटक आहे. व त्यास समाजाकडून आणशिसनाकडून संरक्षण मळिण्याचा हक्क आहे.

कलम १७ :

प्रत्येकास एकट्याच्या नावावर तसेच इतरांबरोबर मालमातू धारण करण्याचा अधिकार आहे.

कोणाचीही मालमत्ता स्वच्छंदतः हरिवून धेतली जाता कामा नये.

कलम १८ :

प्रत्येकास वचिरसवातंत्र्य, आपल्या सदसद्विकवुद्धतिसार वागण्याचे स्वातंत्र्य असण्याचा अधिकार आहे या अधिकारांत स्वतःचा धर्म अथवा श्रद्धा बदलण्याच्या स्वातंत्र्याचा आणिएकट्याने वा इतरांसह सामुदायिकरीत्या आपला धर्म अथवा श्रद्धा, शक्तिवण्कीत, व्यवहारात, उपासनेत व आचरणात जाहीर रीतीने अथवा खासगी रीतीने व्यक्त करण्याच्या स्वातंत्र्याचा समावेश होतो.

कलम १९ :

प्रत्येकास मतस्वातंत्र्य व भाषणस्वातंत्र्य असण्याचा अधिकार आहे. या अधिकारात कोणतीही इवळाडवळ न होता मत वाळगण्याच्या स्वातंत्र्याचा. तसेच कोणत्याही माध्यमातून व सीमांचा वचिर न करता माहिती व वचिर ग्रहण करण्याचा प्रयत्न करणे, ती मळिवणि व इतरांना ती देणे यासंबंधीच्या स्वातंत्र्याचा समावेश होतो.

कलम २० :

प्रत्येकास शांततापूर्ण सभा स्वातंत्र्य व संघटना असण्याचा अधिकार आहे.

कोणावरही कोणत्याही संघटनेचा सभासद होण्याची सक्ती असता कामा नये.

कलम २१ :

प्रत्येकास आपण स्वतः अथवा आपल्या इच्छेतूरूप वविडलेल्या आपल्या प्रतनिधिमिरफत आपल्या देशाच्या शासनात भाग घेण्याचा अधिकार आहे.

प्रत्येकास आपल्या देशाच्या शासकीय सेवेत प्रवेश मळिण्याचा समान अधिकार आहे.

जनतेची इच्छा ही शासकीय प्राधिकाराचा पाया असली पाहजि. जनतेची ही इच्छा व समान व सार्वत्रिक मतदानाच्या अधिकारावर आधारलेल्या नयितकालकि व खर्याखुर्या नविडणुकांद्वारे व्यक्त झाली पाहजि व या नविडणुका गुप्त मतदानपद्धतीने अथवा त्यासारख्याचा नधिवैरहति पद्धतीने धेतल्या पाहजित.

कलम २२ :

प्रत्येकास समाजाचा एक घटक या नात्याने सामाजिक सुरक्षपतिता प्राप्त करून घेण्याचा अधिकार आहे आणिरापट्टरीय प्रयत्न व आंतररापट्टरीय सहकार्य यांच्या द्वारे व प्रत्येक रापट्टराच्या व्यवस्थेनुसार व साधनसंमतीनुसार आपल्या प्रतपिठेस व आपल्या व्यक्तमित्वाच्या मुक्त वकिसासाठी अनविर्य असलेले आर्थकि, सामाजकि व सांस्कृतकि अधिकार संपादन करण्याचा हक्क आहे.

कलम २३ :

प्रत्येकास काम मळिण्याचा, आपल्या इच्छेतूरूप काम नविडण्याचा, कामाच्या न्याय्य व अतुकूल शरतीचा फायदा मळिण्याचा व बेका रीपासन संरक्षण मळिण्यांचा अधिकार आहे.

कोणत्याही प्रकारे भेदभाव न करता प्रत्येकास समान कामावददल समान वेतन मळिण्याचा अधिकार आहे.

काम करणार्या प्रत्येक व्यक्तीस स्वतःला व आपल्या कुटुंबाला मानवी प्रतपिठेस साजेसे जीवन ज्या योगे जगता येईल असे न्याय्य व योग्य पारशिरमकि व जरूर लागल्यास त्याशवाय सामाजकि संरक्षणाची इतर साधने मळिण्याचा अधिकार आहे.

प्रत्येकास आपल्या हतिसंबंधांच्या संरक्षणार्थ संघ स्थापन करण्याचा व त्याचा सदस्य होण्याचा अधिकार आहे.

कलम २४ :

वाजवी मर्यादा असलेले कामाचे तास व ठरावकि मुदतीने पगारी सुट्या धरून प्रत्येकास वशिरांतवि आराम मळिण्याचा अधिकार आहे.

कलम २५ :

प्रत्येकास स्वतःचे व आपल्या कुटुंबयांचे आरोग्य व स्वास्थ यांच्या दुप्टीने समृचति राहणीमान राखण्याचा अधिकार आहे. यामध्ये अन्न, वस्त्र, नविरा, वैद्यकीय मदत व आवश्यक सामाजकि सोई या गोप्टीचा अंतरभाव होतो. त्याचप्रमाणे बेकारा, आजारपण, अपंगता वैधव्य कवि वारध्क्य यामुळे कवि त्याच्या आवाक्यावाहेरील परस्थितिमुळे उदरनरिवांहाचे दुसरे साधन उपलब्ध नसल्यास सुरक्षपतिता मळिण्याचा अधिकार आहे.

माता व मुले यांना वशिष देखरेख व मदत मळिण्याचा हक्क आहेः सर्व मुलांना मग ती औरस असोत कवि अनौरस, असोत सारखेच सामाजकि संरक्षण मळिले पाहजि.

कलम २६ :

प्रत्येकास शक्षिण मळिण्याचा अधिकार आहे. नदिन प्राथमकि व मूलावस्थेतील शक्षिण मोफत असले पाहजि. माध्यमकि शक्षिण सक्तीचे असले पाहजि. तांत्रिक व व्यावसायकि शक्षिण सर्वसाधारणपणे उपलब्ध करून देण्यात आले पाहजि आणि उच्च शक्षिण गुणवत्तेप्रमाणे सरवाना सारखेच उपलब्ध असले पाहजि.

ज्यायोगे मानवी व्यक्तमित्वाचा संपूर्ण वकिस साधेल व मानवी अधिकार आणिमूलभूत स्वातंत्र्य यावपियीची आदरभावना दृढ होईल अशी शक्षिणाची दशि असली पाहजि. तसेच शक्षिणाने सर्व रापट्टरांमध्ये आणि वांशकि कवि धार्मकि गटांमध्ये सलोषा, सहपिणुता व मैत्री वृद्धीगत झाली पाहजि. शवाय त्यायोगे शांतता राखण्यासंबंधीच्या संयुक्त रापट्टरांच्या कार्यास चालना मळिली पाहजि.

आपल्या मुलांना कोणत्या प्रकारचे शक्षिण देण्यात यावे हे ठरवण्याचा प्रवाधिकार मातापत्त्यांना आहे.

कलम २७ :

प्रत्येकास समाजातील सांस्कृतिक जीवनात मोकळेपणाने भाग घेण्याचा कलांचा आनंद उपभोगण्याचा आणिवैज्ञानकि प्रगति व तच्चियापासून मळिणारे फायदे यांत सहभागी होण्याचा अधिकार आहे.

आपण नरिमाण केलेल्या कोणत्याहिवैज्ञानकि, साहितयिकि कवि कलात्मक कृतीपासून नपिपन्न होणार्या नैतिकि व भौतिकि हतिसंबंधांना संरक्षण मळिण्याचा प्रत्येकास अधिकार आहे.

कलम २८ :

ह्या जाहीरनाम्यात ग्रथति केलेले अधिकार व स्वातंत्र्य पूर्णपणे साध्य करता येतील अशा सामाजकि व आंतररापट्टरीय व्यवस्थेचा प्रत्येकास हक्क आहे.

कलम २९ :

समाजामध्येच आपल्या व्यक्तमित्वाचा वकिस पूर्णपणे व नरिवेधपणे करता येत असल्यामुळे प्रत्येक व्यक्तीची समाजाप्रत काही कर्तव्ये असतात.

आपले अधिकार व स्वातंत्र्य यांचा उपभोग धेताना इतरांचे अधिकार व स्वातंत्र्य यास योग्य मान्यता मळिवी व त्यांचा योग्य तो आदर राखला जावा आणिलोकशाही समाजव्यवस्थेत नीतमित्ता, सार्वजनकि सुव्यवस्था व सर्वसाधारण लोकांचे कल्याण यासंबंधातील न्याय्य अशा आवश्यक गोप्टी पूर्ण केल्या जाव्यात या आणिकेवळ याच कारणा साठी कायद्याने ज्या मर्यादा धालून दिल्या असतील त्याच मर्यादांच्या अधीन प्रत्येक व्यक्तीस रहावे लागेल.

संयुक्त रापट्टरांचे उद्देश व तत्त्वे यांच्याशी वरिधी ठरेल अशा रीतीने ह्या अधिकारांचा व स्वातंत्र्याचा कोणत्याहिकरता स्थतिंत वापर करता कामा नये.

कलम ३० :

ह्या जाहीरनाम्यात ग्रथति केलेल्या अधिकारांपकी कोणतेहिवधिकार व स्वातंत्र्ये नपूट करण्याच्या उद्देशाने कोणतहिवालचाल करण्याचा कवि कोणतेही कृत्य करण्याचा अधिकार कोणत्याहिरापट्टरास, गटास कवि व्यक्तीस आहे असे ध्वनति होईल अशा रीतीने ह्या जाहीरनाम्यातील कोणत्याहिवजकुराचा अर्थ लावता कामा नये.